

Bezieling in tijden van crisis

Maatschappelijk verantwoord ondernemen blijkt vaak niet meer dan een modewoord als spirituele gedrevenheid ontbreekt, vindt Luk BOUCKAERT

- ▶ Marktdynamiek volgen is op zich niet kwaad, maar als enige kompas schiet het tekort
- ▶ Spiritualiteit leidt tot kritische introspectie
- ▶ Tegelijk ontsluit ze in onszelf een bron van bezieling en verbinding met een groter geheel

Lieve WOUTERS

Filosoof en econoom Luk Bouckaert stichtte in 1987 het Centrum voor Economie en Ethiek. Na zijn emeritaat ging hij met de oprichting van SPES-forum (Spiritualiteit in Economie en Samenleving) nog een stap verder. „De meeste bedrijven, waaronder de banken, hadden tien jaar geleden al programma's voor maatschappelijk verantwoord ondernemen”, zegt hij.

„De financiële crisis toonde overtuigend aan dat die niet volstonden als richtinggevend kompas. Naast ethische fondsen bleven banken namelijk ook inzetten op speculatieve kredieten. De neoliberale marktdynamiek was ster-

Mars voor de toekomst. Samen opkomen voor Limburg na Ford Genk. © Mine Dalemans

ker dan het ethische bewustzijn. Vandaar mijn conclusie dat de ethiek spiritualiteit nodig heeft om overeind te blijven in wat, ietwat overtrokken, de neoliberale waanzin wordt genoemd.”

Spiritualiteit werkt op twee manieren. Van CEO tot vakbondsmensen over de bredere gemeenschap en de arbeider die zijn werk verliest – allen moeten we kritisch naar onszelf kijken. Hoe

ben ik deel van het systeem? Doen vakbonden niet hetzelfde als op winstcijfers gefixeerde bedrijfsleiders wanneer ze gaan voor maximale individuele compensaties bij collectief ontslag?

„Spiritualiteit doet verder kijken dan een simpel slachtofferzondebokverhaal. We zijn meestal een beetje van de twee. De visie dat de anderen de zondebokken zijn en wij enkel slachtoffer, verhindert dat we onszelf en het systeem veranderen. Daarom vind ik ook het spreken van een neoliberale waanzin overtrokken. Er zijn wel degelijk ook sociale krachten aan het werk. Die moeten we erkennen en versterken.”

„Er zijn ook sociale tegenkrachten aan het werk”

Vervolgens doet spiritualiteit ook een bron van bezieling ontdekken, en van verbinding met onszelf, de medemensen en datgene wat ons overstijgt (God). „Het neoliberale systeem werkt die ontdekking tegen. Het cultiveert competitieve waarden, leert mensen zich af te zetten tegen anderen. De belangrijkste troef van de competitieve economie is snelheid, terwijl spiritualiteit vertraging nodig heeft.” Om bezieling te brengen in het economische systeem, moet je allereerst verbindende waarden meer aandacht geven, besluit Bouckaert.

GOD EN IK

‘Begrip voor falende mens’

De jaarlijkse adventscampagne van Welzijnszorg loopt op volle toeren, drukke tijden dus voor directeur Daniëlle COLSOUL

Lieve WOUTERS

–Hoe zou u zich omschrijven in termen van religiositeit?

Ik noem mezelf een zoekende katholiek. Katholiek omdat ik in dat geloof ben opgegroeid. Zoekend omdat ik toch met bepaalde vragen blijf zitten, vooral vragen die te maken hebben met het institutionele aspect van het geloof. Mocht ik opnieuw moeten kiezen, dan zou ik ondanks die vragen toch dezelfde keuze maken. Sterke punten van ons geloof zijn voor mij enerzijds de universaliteit – in de opvatting van de mensheid als een familie – en anderzijds de ruimte voor redelijkheid. Die is er overigens meer dan vroeger. Wij kregen nog een kinderlijk geloof mee, met een letterlijke interpretatie van wonderverhalen en dergelijke. In 2000 studeerde ik filosofie. Pas toen kreeg ik oog voor een meer symbolische benadering, die deze verhalen overigens niet minder waarachtig maakt.

–Wat zegt het begrip ‘God’ u?

Als kind geloofde ik in de Almacht. Het gebed had een rechtstreeks invloed op de werkelijkheid. Als puber begin je natuurlijk te twijfelen aan zo'n overtuiging. Later bracht mijn man me op het spoor van een ro-

mantische God via het wonder van de natuur. De dood van mijn zus op heel jonge leeftijd – zij was 22, ik 24 – verplichtte me opnieuw mijn godsbeeld bij te stellen. Waarom deed Hij dat?

Langzaam groei je naar een volwassen geloof en naar een godsbeeld waarin ruimte is voor ongeluk en pijn zonder de noodzaak van een zondebok. God is voor mij datgene wat me overstijgt en diegene die me oproept tot handelen en tot bewuste levenskeuzes. Hij is tegelijk abstract en persoonlijk.

–Wanneer en hoe maakt u ruimte voor God?

Op momenten dat het moeilijk gaat op het werk of thuis, dan ga ik te rade bij God. Ik vraag Hem of ik wel goed bezig ben, welke richting ik uit moet. Meestal gebeurt dat 's avonds of 's nachts. Soms grijp ik daarvoor naar de Bijbel of filosofische teksten, zoals van de middeleeuwse denker Nicolaus Cusanus. Hij leert ons dat God aan elke beschrijving ontsnapt en altijd groter is dan we denken.

–Wie is Jezus voor u?

Jezus is voor mij iemand die de traditie zowel waardeert als doorbreekt. Met respect en lief-

de kijkt Hij naar de mensen, vol zachtheid voor hun falen. Tegelijk boeit me zijn radicalisme tegenover foute structuren evenals zijn consequente keuze voor kleine mensen tot het bittere einde.

Ik probeer Hem daarin na te volgen. Als directeur van Welzijnszorg vecht ik ook tegen die onrechtvaardige structuren. Daarnaast probeer ik mensen niet te snel te veroordelen. Ik ben nogal veeleisend voor mijn kinderen, partner en collega's. Als iemand niet aan de verwachtingen voldoet, ben ik wel ontgoocheld. Het geloof helpt me dan om niet te snel te oordelen. Dan zet je die andere én jezelf immers vast.

–Moeder, waarom leven wij?

Als je alle miserie in de wereld overschouwt, kan alleen een transcendente God het geloof voeden dat het toch ooit nog goedkomt met deze aardkluit. Ik geloof echt dat wij geroepen zijn om tot voltooiing te komen als mens en als mensheid. Wanneer? Hoe? Geen idee. Maar we hebben de verantwoordelijkheid om daar nu al aan te werken. Dat is wat me zo aanspreekt in de zondagslezingen tijdens de advent, die oproepen om de weg recht te maken voor de Heer.

Daniëlle Colsou.
© Herman Ricour

–Waarom is er lijden in de wereld? Er is lijden dat je overkomt, zoals ziekte en dood. Dat is er omdat we nu eenmaal mensen zijn. Maar er is ook lijden dat mensen elkaar aandoen. En er is lijden dat voortkomt uit het vasthouden aan een keuze die je maakte, zoals het lijden van Jezus. In het geval van armoede gaat het vaak om een combinatie van de twee eerste vormen van lijden.

–Identiteit of verdraagzaamheid?

Die twee zijn niet tegengesteld, ik zou zelfs zeggen dat het tweede voortvloeit uit het eerste. We zijn met Welzijnszorg ook sterk met die vraag bezig. Je kunt niet naar anderen gaan, als je zelf niet weet wie je bent. Ook in deze kwestie is Cusanus een van mijn inspiratiebronnen. Hij zei: „In de nadering tot God worden uiterlijkheden steeds minder belangrijk.”

Titus Brandsma

‘Liefde tot het dier kweekt zorg voor de medemens’

Een mysticus, die op 26 juli 1942 door de nazi's werd vermoord, begon vorig jaar zowaar te twitteren. Geïnteresseerden konden de spirituele wordingsweg en de martelgang naar het concentratiekamp Dachau van Titus Brandsma (1881-1942) als het ware live volgen via @PaterTitus42.

Anno Sjoerd Brandsma stamde uit een oud, katholiek Fries geslacht en trad in bij de karmelieten. Hij deed veel voor de emancipatie van de katholieke Nederlanders en richtte mee de Katholieke Universiteit Nijmegen op, waar hij vanaf 1923 filosofie doceerde. Brandsma combineerde meerdere taken. Hij was journalistiek actief, maar ook bezig met de studie van de mystiek. „Mystiek is voor gewone stervelingen”, luidde zijn overtuiging. In zijn levensbeschouwelijke werk combineerde hij progressieve gedachten, zoals een pleidooi voor dierenrechten, met een diepe eerbied voor de traditie.

Brandsma ergerde zich aan de Duitse bezetter en werd al gauw beschuldigd van *Wühlarbeit*, ondermijnende activiteiten. Hij haalde openlijk uit naar de Jodenvervolgelingen en zette de bisschoppen onder druk om een ferm standpunt in te nemen. In januari 1942 werd hij gearresteerd en naar Dachau gedeporteerd. Die zomer bezweek hij er in de ziekenboeg. (EDS)